

**MATERIAŁY Z DYSKUSJI PANELOWEJ NA PIERWSZYM KONGRESIE
ANTROPOLOGICZNYM ZORGANIZOWANYM PRZEZ POLSKI
INSTYTUT ANTROPOLOGII (WARSZAWA 23–25 X 2013)**

Hubert Czachowski

Olga Kwiatkowska

Muzeum Etnograficzne im. Marii

Znamierowskiej-Prüfferowej w Toruniu

**Antropolog w pracy muzealnej –
ratownik, animator czy badacz?**

Propozycję stworzenia sekcji muzeologicznej na Kongresie Antropologicznym przyjęliśmy z mieszanymi uczuciami. Z jednej strony cieszyliśmy się, że nie zapomniano o etnologach, antropologach pracujących w muzeach, z drugiej strony obawialiśmy się dalszej gettyzacji muzealnego środowiska. Wielokrotnie był już podnoszony problem podziału środowiska na etnologów-akademików i etnologów-muzealników, który stereotypowo pokrywa się z podziałem na teoretyków i praktyków. To schematyczne spojrzenie często jeszcze występuje, co stwierdzamy ze zdziwieniem, w obydwóch grupach zawodowych. A przecież nie wszyscy pracujący na uniwersytetach są wyłącznie teoretykami (obecnie niektórzy często angażują się w działania przynależące do zakresu antropologii stosowanej, a więc uwikłanej praktycznie, inni uprawiają etnografię opisową), a nie wszyscy pracujący w muzeach myślą swoją instytucję z domem kultury. Chcieliśmy zatem zrobić wszystko, aby takiego stereotypu nie utrwałać. Generalnie kibicowaliśmy temu, aby etnologzy pracujący w muzeach zgłaszali się na Kongresie do innych sekcji tematycznych i żeby byli traktowani na równi z etnologami akademickimi. Po zastanowieniu się jednak stwierdziliśmy, że osobny panel dotyczący muzeów i problematyki muzealnej ma sens, należało go jednak ułożyć w taki sposób, aby z jednej strony informował o dylematach pracy etnologów w muzeach, a z drugiej był atrakcyjny także dla etnologów pracujących w uniwersytetach. W związku z tym

zdecydowaliśmy się na tytuł o bardziej opisowym charakterze i w formie pytania – *Antropolog w pracy muzealnej – ratownik, animator czy badacz?*

Tekst zapraszający do udziału w panelu został sformułowany w taki sposób, podając zestaw pytań, wokół których chcieliśmy snuć refleksje:

Panel na temat społecznego uwikłania antropologów-muzealników w ciągle obecnej zwrotnej relacji pomiędzy pracą w muzeum a społeczeństwem – widzami, urzędnikami, władzą. Antropologowie w muzeum pełnią rozmaite funkcje: zachowują pamięć o dziedzictwie kulturowym, animują działania kulturotwórcze i prowadzą naukowe badania. Praca etnologa-muzealnika często staje się pełna „przemocy kulturowej” wobec badanych podmiotów, chociaż rzadko jest to poddawane refleksji. Czy przekazywanie pamięci o dziedzictwie kulturowym ma dotyczyć tylko tych elementów kultury, które oceniamy pozytywnie (np. stroje, rękodzieło), czy też tych postrzeganych negatywnie (np. pijaństwo, ksenofobia)? Czy opieka nad twórcami ludowymi ma polegać na nauczaniu ich tradycyjnych technik i XIX-wiecznych wzorców estetycznych jako niepodlegających zmianie kulturowej? Czy dokumentacja i badania współczesnej kultury popularnej w muzeach (np. subkultury „kiboli”) mają ją zmieniać, zachowywać czy wywoływać krytyczną refleksję? Warte zastanowienia jest, czy wszystkie te role są „odpowiednie” dla etnologów i czy nie stoją one w stosunku do siebie w sprzeczności.

Liczyliśmy, że na tak problematyzowany temat odpowiedzą zarówno przedstawiciele antropologicznej społeczności muzealnej, jak i akademickiej. To także był jeden z aspektów wyboru panelistów spośród autorów zgłoszonych tematów. Drugi warunek – podnoszony przez organizatorów – był taki, aby uczestnicy reprezentowali różne ośrodki i grupy, a więc tym także kierowaliśmy się, układając program panelu. Zwróciliśmy uwagę również na polaryzację stanowisk, co miało zagwarantować szersze spektrum pojawiających się i dyskutowanych problemów. Zgłoszonych zostało dziesięć referatów, spośród nich wybraliśmy pięć spełniających założone przez nas warunki. Oczywiście ich dobór był subiektywny i mógł wyglądać całkowicie inaczej.

W wybranych referatach zainteresowały nas różne kwestie. W referacie Piotra Bewicza¹ *Jacques Derrida antropologizuje archiwum* zaciekały nas dwie sprawy – jedna to spojrzenie na archiwum jako specyficzny rodzaj muzeum, z drugiej odniesienie tematu do koncepcji Derridy, naszym zdaniem kontrowersyjnego teoretyka, ale właśnie takie ujęcie mogło wywołać ciekawe pytania na temat roli muzeów i archiwów w kulturze. Tekst Magdaleny Sachy *Muzeum jako Domowina. Strategie rekonstrukcji*

¹ Niestety autor nie przysłał swojego tekstu do publikacji.

utraconych ojczyzn prywatnych poprzez ich muzealizację zapowiadał ciekawe zestawienie przykładów polskich i niemieckich przy budowaniu muzealnych strategii dotyczących jednego podobnego problemu. Katarzyna Maniak w tekście *Kierunek muzeum? W stronę terażniejszości* zamierzała omówić sposoby zajmowania się kulturą współczesną przez muzea etnograficzne. Z kolei Anna Weronika Brzezińska postanowiła zdiagnozować relację pomiędzy muzealnikiem a twórcą ludowym, kojarzącą się często z działaniem opresyjnym. Katarzyna Barańska „*Boh trojcu lubit*” czyli *antropolog w muzeum* zanalizowała triadę z tytułu panelu, poszerzając jej znaczenia i naświetlając ją z innych perspektyw.

Liczne audytorium panelu, reprezentujące różne instytucje, a przede wszystkim bardzo żywo zaangażowane w dyskusję świadczy o ciągłej potrzebie debaty dotyczącej muzeów etnograficznych. Z jednej strony bowiem dyskusja rozwijała się m.in. wokół problemu reprezentacji muzealnej, z drugiej – na temat budowania strategii kolekcjonerskich i dokumentacyjnych. Ważne jest poddanie refleksji kulturotwórczej roli różnego rodzaju muzeów wobec zmieniających się ciągle wyzwań współczesności. Oczywiście referaty przedstawione na Kongresie nie wyczerpały tematów, a można powiedzieć, że tylko zarysowywały pewne problemy. Liczymy jednak, że ich lektura będzie stanowić impuls do kontynuowania dyskusji. Mamy nadzieję, że już wkrótce pojawi się możliwość wymiany poglądów zarówno na łamach czasopisma (do czego gorąco namawiamy), jak i podczas spotkań bezpośrednich.

